

Τ.Ε.Ι. ΚΑΒΕΛΟΠΟΛΙΤΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΣΣΟΕ

ΑΡΧΙΣ 649

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΜΕ ΘΕΜΑ :

Η ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ
ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΟΝΟΜΑ ΕΠΗΧΕΙΡΗΤΗΣ : ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΥ Κ.

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ : ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΑΣΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΚΑΒΕΛΟΠΟΛΙΤΕΣ 2002

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΕΛ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ1

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Ο ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ3

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΑΝΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΕΣ ΜΕΤΑΞΥ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΚΑΙ ΖΗΤΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ
ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ10

ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ.....12

ΑΝΕΡΓΙΑ ΚΑΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ..... 14

Η ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ16

ΔΙΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ... 17

ΕΝΔΟΚΛΑΔΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ... 20

ΤΑΣΕΙΣ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ... 23

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ
ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....26

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....32

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ..... 34

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Πριν αναφερθούμε στην εργασίας μας με θέμα , "Η κινητικότητα του εργατικού δυναμικού στον ελληνικό χώρο", είναι απαραίτητο να εξηγήσουμε αφ' ενός τους όρους εργατικό δυναμικό , κινητικότητα και ανεργία και αφ' ετέρου τη μεταξύ τους σχέση.

Έτσι όταν λέμε εργατικό δυναμικό, εννοούμε τον οικονομικά ενεργό πληθυσμό της χώρας, βάση στατιστικών στοιχείων από τις τελευταίες απογραφές πληθυσμού.

Λέγοντας κινητικότητα , εννοούμε τη μεταβολή θέσης ή κάθε είδους αυτόβουλη ή επιβαλλόμενη μετακίνηση στον ίδιο χώρο ή τόπο ή διαφορετικό, ενός ατόμου ή ενός κοινωνικού συνόλου.

Ενώ όταν λέμε ανεργία εννοούμε την ακούσια μη εργασία ατόμου ή κοινωνικού συνόλου.

Αυτές οι τρεις έννοιες είναι στενά συνυφασμένες λόγω των αναντιστοιχιών που υπάρχουν μεταξύ προσφοράς και ζήτησης στην ελληνική αγορά εργασίας , αφού η μελέτη και ανάλυση της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού θεωρείται ως βασικός μοχλός περιορισμού των "αναντιστοιχιών " στην αγορά εργασίας και κατ' επέκταση στην μείωση της ανεργίας.

Η κοινωνική κινητικότητα η οποία συνδέεται γενικά με την κοινωνική διαστρωμάτωση του πληθυσμού και την ύπαρξη των κοινωνικών ανισοτήτων , δηλώνει την μετακίνηση από το ένα σημείο ενός κοινωνικού συστήματος ή πλέγματος κοινωνικών σχέσεων σε ένα άλλο. Έχει δε πολλές διαστάσεις που ορίζονται σε δύο άξονες έναν οριζόντιο και έναν κάθετο ή σνοδικό:

Η κινητικότητα των εργαζομένων διακρίνεται :

- 1) Σε γεωγραφική δηλ. την μετακίνηση ενός ατόμου ή κοινωνικού συνόλου από τον έναν τόπο σε κάποιων άλλων. Τα κυριότερα είδη γεωγραφικής κινητικότητας είναι η μετανάστευση , η περιήγηση , η μετοικεσία και η ημερήσια παλίνδρομη μετακίνηση.
- 2) Σε επαγγελματική κινητικότητα των εργαζομένων η οποία διακρίνεται σε προαιρετική ή σε υποχρεωτική διεπαγγελματική κινητικότητα.
- 3) Σε ενδοκλαδική και διακλαδική κινητικότητα του εργατικού δυναμικού.

Οι παράγοντες οι οποίοι διαμορφώνουν το ύψος της κινητικότητας των εργαζομένων διακρίνονται σε τρεις επιμέρους κατηγορίες :

- 1) Σε αυτούς που το κύριο χαρακτηριστικό τους είναι το οικονομικό ενδιαφέρον π.χ. αποδοχές.
- 2) Σε αυτούς που έχουν σχέση με τα προσωπικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά των εργαζομένων π.χ. ηλικία , φύλο , εκπαίδευση
- 3) Στους παράγοντες που αναφέρονται στα χαρακτηριστικά της οικονομίας τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο π.χ. η ανεργία , το θεσμικό περιβάλλον , οι εργασιακές σχέσεις και επιδρούν αποφασιστικά στη διαμόρφωση του ύψους της γεωγραφικής κινητικότητας των εργαζομένων.

Στην εργασία μας αυτή στο πρώτο κεφάλαιο, θα ασχοληθούμε με την διερεύνηση των βασικών χαρακτηριστικών του οικονομικά ενεργού πληθυσμού της Ελλάδας και στο επόμενο κεφάλαιο, θα προσπαθήσουμε να παρουσιάσουμε και να αναλύσουμε τις διάφορες μορφές και τάσεις της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού στην χώρα μας, σε συνδυασμό με τη μείωση της ανεργίας και να βγάλουμε τα συμπεράσματά μας από τα στατιστικά στοιχεία που προκύπτουν, μεταξύ των ετών 1966-1992.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

Ο ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

(1) Στο γενικότερο πλαίσιο της συλλογής στατιστικών στοιχείων, οι απογραφές πληθυσμού αποτελούν την πιο σημαντική διαδικασία διερευνήσεως των βασικών χαρακτηριστικών του οικονομικά ενεργού πληθυσμού. Επί πλέον, τα στοιχεία που προκύπτουν από τις απογραφές πληθυσμού χρησιμοποιούνται και σαν πλαίσιο και βάση συγκρίσεως των δεδομένων που προκύπτουν από δειγματοληπτικές στατιστικές έρευνες. Κατά συνέπεια, την παρούσα εργασία ρίπτεται φως στις μακροχρόνιες εξελίξεις της δομής και των βασικών χαρακτηριστικών του ενεργού πληθυσμού, χωρίς να επιχειρείται περαιτέρω ανάλυσή τους, με βάση στοιχεία που μπορούν να προκύψουν από εξειδικευμένες και περιορισμένης μορφής έρευνες.

Τα προβλήματα του ενεργού δυναμικού, που υπάρχουν σε ορισμένο τόπο και χρόνο, είναι στενά συνυφασμένα με τη δομή και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του συνολικού πληθυσμού. Κατά συνέπεια, η πληθυσμιακή πολιτική και πολιτική για το εργατικό δυναμικό πρέπει να συντονίζονται κατά την κατάρτιση των αντίστοιχων αναπτυξιακών προγραμμάτων. Έτσι, κίνητρα με τα οποία επιδιώκεται η αύξηση της γεννητικότητας πρέπει να εναρμονίζονται με τα επιθυμητά προγράμματα στον τομέα του εργατικού δυναμικού, μιά και από αυτά επηρεάζεται η αύξηση, η πυκνότητα, η κατά ηλικία διάρθρωση και η γεωγραφική κατανομή του ενεργού πληθυσμού. Παράλληλα, δεν θα πρέπει να παραβλέπεται το γεγονός, ότι σε κάθε προσπάθεια οικονομικής και κοινωνικής αναπτύξεως, ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός, σαν βασική έκφραση του ανθρώπινου παράγοντα, διαδραματίζει ρόλο πρωταρχικής σημασίας.

Η παραδοσιακή και έμφυτη τάση των Ελλήνων για μετανάστευση ήταν πριν τον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο δύσκολο να εξαλειφθεί. Σ' αυτό, άλλωστε, συνέβαλλαν και οι ευημερούσες στο εξωτερικό πολυάριθμες κοινότητες ομογενών, οι οποίες αποτελούν σαν παράγοντα προσελκύσεως νέων μεταναστών.

Η οικονομική ανάπτυξη της χώρας και η ύπαρξη σύγχρονων συνθηκών απασχολήσεως του ενεργού πληθυσμού αποτελούν βασικούς παράγοντες για την μείωση της μεταναστεύσεως και την επιτάχυνση του ρυθμού παλιννοστίσεως των Ελλήνων που εργάζονται έξω από τα σύνορα της ελληνικής επικράτειας.⁽¹⁾

(2) Το ακατάσχετο κύμα αστυφιλίας, που σαν ενδημική ασθένεια μαστίζει συνεχώς την ύπαιθρο χώρα καθώς και η μονομερής σχεδόν κατεύθυνση των μετακινουμένων προς την πρωτεύουσα και το πολεοδομικό συγκρότημα Θεσσαλονίκης, αποτελούν αρνητικά στοιχεία, που προδιαγράφουν δυσμενής εξελίξεις για τα πάγια και μακροχρόνια συμφέροντα της χώρας. Από το έντονο και ακατάπαυστο τούτο ρεύμα φυγής, δεν προκαλούνταν προβλήματα μόνο στις εγκαταλειπόμενες περιοχές, αλλά και στις περιοχές εγκαταστάσεως των μετακινουμένων.

Παρά την έλλειψη στατιστικών στοιχείων για τα κίνητρα της μεταναστευτικής κινήσεως, θεωρείται, εν τούτοις, εύλογη η εκδοχή ότι η ανεπαρκής και μη ικανοποιητική απασχόληση μέρους του πληθυσμού των αγροτικών περιοχών αποτελεί σημαντικό κίνητρο για μετανάστευση. Κατά συνέπεια, οι ευκαιρίες απασχολήσεως για την ανάπτυξη των μη γεωργικών κλάδων οικονομικής δραστηριότητας επιβάλλεται να πραγματοποιούνται κατά τρόπο έντονα αποκεντρωμένο και με μεγάλη διασπορά. Στα μέτρα για την περιστολή της αστυφιλίας, περιλαμβάνονται επίσης η βελτίωση των συνθηκών διαβιώσεως των κατοίκων της υπαίθρου και των μικρών πόλεων. Η επαρκής και υγιεινή στέγαση, η βελτίωση της παρεχόμενης υγειονομικής και νοσοκομειακής περιθάλψεως, η αποτελεσματική προστασία του γήρατος, σε συνδυασμό και με την προώθηση προγραμμάτων κοινοτικής αναπτύξεως, αποτελούν σημαντικούς αποτρεπτικούς παράγοντες της πληθυσμιακής αφαιμάξεως των αγροτικών περιοχών της χώρας.⁽²⁾

(3) Προϋποθέσεις για την εξέλιξη της χώρας σε μεγάλο πληθυσμιακό παράγοντα δεν υπάρχουν. Κατά συνέπεια, το βασικό πρόβλημα συνίσταται στη διατήρηση του ελληνικού πληθυσμού σε υψηλό επίπεδο, ώστε, παρά το μικρό αριθμητικό μέγεθος, να αποτελέσει αξιόλογη, με ευρεία έννοια, οντότητα στο διεθνή χώρο. Απαραίτητη προϋπόθεση για την επίτευξη του ανωτέρω στόχου αποτελεί η ισχυρή βιολογική σύνθεση του πληθυσμού, που βασίζεται στην ικανοποιητική δομή του κατά ηλικία.

Σημειώνεται, σχετικά, ότι παρά τη διατήρηση της γεννητικότητας και της θνησιμότητας στα επίπεδα των αναπτυγμένων χωρών, η αύξηση του πληθυσμού της Ελλάδος και, το σημαντικότερο, η κατά ηλικία δομή του επηρεάζονται από την εξωτερική μετανάστευση. Η αύξηση λοιπόν των γεννήσεων, με παράλληλη μείωση του ρυθμού της μεταναστεύσεως, αποτελούν τη βασική διέξοδο για άμβλυση των δυσμενών επιπτώσεων από την επαπειλούμενη γήρανση του πληθυσμού της χώρας.

Τα θέματα που σχετίζονται με τον οικονομικά ενεργό πληθυσμό πρέπει να αποτελούν αναπόσπαστο στοιχείο της οικονομικής πολιτικής, τόσο για την αντιμετώπιση βραχυχρόνιων προβλημάτων στην αγορά εργασίας, όσο και για την εξυπηρέτηση της μακροχρόνιας αναπτύξεως. Ειδικότερα επισημαίνονται:

- α) Η ανανέωση του ενεργού πληθυσμού, που πραγματοποιείται με την αποχώρηση των ηλικιωμένων και την είσοδο νέων ατόμων στην αγορά εργασίας, όπως και εκείνων που αποχωρούν προσωρινά για να επανέλθουν αργότερα. Η δεύτερη περίπτωση αφορά κυρίως τις θήλεις που διακόπτουν την εργασία τους γιατί δεν μπορούν να συνδυάσουν την επαγγελματική τους απασχόληση με τα πρόσθετα καθήκοντα που προκύπτουν από τον έγγαμο βίο τους (ανατροφή τέκνων κλπ.).
- β) Η διαρκής ποιοτική βελτίωση του ενεργού πληθυσμού, που πραγματοποιείται κυρίως με τη μετεκπαίδευση των εργαζομένων σε θέματα σχετιζόμενα με τις εξελίξεις στον τομέα της επαγγελματικής τους ενασχολήσεως, ως και η μετακίνησή τους από μια δραστηριότητα σε άλλη, ή από ένα τόπο σε άλλον.

Για την ολοκλήρωση προγραμμάτων που τείνουν στη βελτίωση του ενεργού πληθυσμού, ενδείκνυται η προσαρμογή του γενικού εκπαιδευτικού συστήματος προς τις υπάρχουσες αλλά και τις διαγραφόμενες μελλοντικές ανάγκες. Η αύξηση των ετών υποχρεωτικής φοιτήσεως, η επέκταση της επαγγελματικής εκπαίδευσης και η γενίκευση του συστήματος μετεκπαίδευσεως των εργαζομένων, αποτελούν προϋποθέσεις βασικής σημασίας για την βελτίωση του ανθρώπινου παράγοντα στον τομέα της παραγωγικής διαδικασίας. Παράλληλα, επισημαίνεται η ανάγκη καθιερώσεως ολοκληρωμένου συστήματος επαγγελματικού προσανατολισμού.

Οι νέοι πρέπει να ενημερώνονται εγκαίρως (περί το 15^ο έτος της ηλικίας τους), για τις δυνατότητες που υπάρχουν στον τομέα της επαγγελματικής τους αποκαταστάσεως. Η υπόδειξη δε μιας σειράς επαγγελμάτων, από τα οποία κάθε νέος ή νέα θα καλείται να επιλέξει το πλέον επιθυμητό γι' αυτόν, θα πρέπει να αποτελεί συνδυασμό των διαπιστωμένων, ύστερα από επιστημονική διερεύνηση, ικανοτήτων και προτιμήσεων κάθε υποψηφίου, μετά των προβλεπόμενων κατά περίπτωση αναγκών στην αγορά εργασίας. Θα πρέπει, επίσης, να ενθαρρύνει η τάση που υπάρχει για περιορισμό της απασχολήσεως των νεαρών ατόμων, ιδιαίτερα δε των παιδιών ηλικίας των 15 ετών, εφόσον η συμμετοχή τους στην παραγωγική διαδικασία δεν συνδυάζεται με εκπαίδευση συναφή με την προσφερόμενη εργασία.

Παρά το σημαντικό περιορισμό του αριθμού των απασχολουμένων στο γεωργικό κλάδο, υπάρχουν ακόμα περιθώρια για περαιτέρω μείωσή τους. Με τη χρησιμοποίηση συγχρόνων μέσων, μεθόδων και διαδικασιών, είναι δυνατή η αύξηση της παραγωγής και της παραγωγικότητας, με αποτέλεσμα την απόδεδέσμευση εργατικών χεριών, για την κάλυψη των αυξανόμενων αναγκών στους τομείς της δευτερογενούς και τριτογενούς παραγωγής. Η ενθάρρυνση, λοιπόν, της μεγιστοποιήσεως της γεωργικής εκμεταλλεύσεως και η αποτροπή του συνεχούς κατακερματισμού της σε πληθώρα αγροτεμαχίων πρέπει να αποτελέσουν αντικείμενο εμπειριστατωμένης μελέτης των αρμοδίων κρατικών φορέων. Το πρόβλημα είναι πολύπλοκο και δυσχερές, απαιτούνται δε ριζικά μέτρα για μια οριστική και μακροχρόνια επίλυση. Η ανωτέρω αποδέσμευση εργατικών χεριών θα αποβεί επωφελής για τα γενικότερα συμφέροντα της χώρας, εάν παράλληλα δεν επιδρά στην περαιτέρω πληθυσμιακή αποδυνάμωση των αγροτικών περιοχών. Κατά συνέπεια, η ευρεία χωροταξική διασπορά των οικονομικών μονάδων του δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα πρέπει να γίνεται με βασικό στόχο την πληθυσμιακή ενδυνάμωση των πληθυσμιακά εξασθενημένων περιοχών. Ιδιαίτερα επισημαίνεται η ανάγκη απότροπής της εγκαταστάσεως νέων οικονομικών μονάδων στις περιοχές των Νομών Αττικής και Θεσσαλονίκης, των οποίων η πληθυσμιακή διόγκωση έχει προσλάβει ανησυχητικές διαστάσεις, ακόμα και για την οικολογική ισορροπία των περιοχών αυτών. (3).

(4) Πολύ σημαντική είναι η διείσδυση των θηλέων σε όλους τους κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας. Εν τούτοις, υπάρχει ακόμα πεδίο ευρύτερης συμμετοχής των γυναικών τόσο σε έκταση, όσο και σε διάρκεια παραμονής τους στην αγορά εργασίας. Εν όψει, λοιπόν, των διαφαινόμενων προοπτικών αναπτύξεως της ελληνικής οικονομίας, θα πρέπει να αναμένεται ότι η συμμετοχή των θηλέων θα καταστεί πιο ουσιαστική και πιο αναγκαία. Γι' αυτό ενδείκνυται, αφ' ενός μεν ο έγκαιρος προσανατολισμός τους στις δυνατότητες σταδιοδρομίας τους σε όσο το δυνατόν ευρύτερο κύκλο επαγγελμάτων, αφ' ετέρου δε η δημιουργία των απαραίτητων προϋποθέσεων για την επιμήκυνση του χώρου παραμονής τους στην αγορά εργασίας.

Η ίδρυση, λοιπόν, βρεφικών και παιδικών σταθμών στα αστικά ιδίως κέντρα συντέλεσε στον περιορισμό της πρόωρης αποχώρησης εγγάμων γυναικών από την αγορά εργασίας και στην αύξηση του αριθμού των εργαζομένων θηλέων.⁽⁴⁾

(5) Από τη σύνθεση του ενεργού πληθυσμού κατά θέση στο επάγγελμα προκύπτει ότι η ελληνική επιχείρηση δεν έχει ακόμα απαγκιστρωθεί από τον ατομικό και οικογενειακό χαρακτήρα της, ο οποίος διαφαίνεται από το μικρό μέγεθός της με κίνητρο τον αριθμό των απασχολούμενων. Το ασθενές αυτό σημείο δεν αποτελεί μόνο ανασχετικό παράγοντα για τη δημιουργία ισχυρών και σύγχρονων οικονομικών μονάδων, αλλά υποδηλώνει και την ύπαρξη στοιχείων αφανούς ανεργίας και υποαπασχολήσεως. Η ενθάρρυνση, λοιπόν, κάθε προσπάθειας για τη σύσταση μεγάλων και σύγχρονων επιχειρηματικών μονάδων, ικανών να αντιμετωπίζουν με επιτυχία το διεθνή ανταγωνισμό, χωρίς προστατευτική κάλυψη, πρέπει να αποτελεί πάγια κατευθυντήρια γραμμή. Και στην περίπτωση αυτή σημαντική θα είναι η συμβολή του ανθρώπινου παράγοντα. Θα απαιτηθεί δηλαδή κατάλληλη προετοιμασία της απαραίτητης υποδομής για τη δημιουργία των κατά περίπτωση αναγκαιούντων, επιστημόνων, τεχνικών και διοικητικών στελεχών, των οποίων η ποσοστιαία συμμετοχή στο εργατικό δυναμικό της χώρας υστερεί σημαντικά, σε σύγκριση με την αντίστοιχη σύνθεση του ενεργού πληθυσμού των ανεπτυγμένων χωρών.

Είναι γενικά αποδεκτό, ότι κάθε ανθρώπινη συμμετοχή στην παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών, πρέπει να ανταποκρίνεται στις κατά τόπο και χρόνο υπάρχουσες ανάγκες. Κατά συνέπεια, τυχόν υπερεπαγγελματισμός σε τομείς της οικονομικής δραστηριότητας προκαλεί αφανή ανεργία και υποαπασχόληση. Η συμμετοχή λοιπόν του ανθρώπινου παράγοντα στις επί μέρους δραστηριότητες μιας ισχυρής και σε σύγχρονες βάσεις οργανωμένης κοινωνίας πρέπει να συσχετίζεται με τις μακροχρόνιες απαιτήσεις.

Έτσι με την αρμονική διαχρονική εξέλιξη του κυκλώματος «ζήτηση και προσφορά εργασίας», επιτυγχάνονται πλέον ικανοποιητικοί και αδιατάρακτοι ρυθμοί αναπτύξεως σε όλους του τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας.

Είναι έκδηλες οι αρνητικές επιπτώσεις που προκαλούνται από την έλλειψη συστηματικού και μακροχρόνιου προγραμματισμού στους επί μέρους τομείς της κρατικής δραστηριότητας. Ένας από τους πιο σημαντικούς παράγοντες που επηρεάζουν την κατάσταση αυτή είναι η μη χρησιμοποίηση ή πλημμελής και πρόχειρη χρησιμοποίηση στατιστικών στοιχείων στα θέματα που πρέπει να μελετούν ή για τα οποία καλούνται να αποφασίζουν αρμόδιοι κρατικοί φορείς.

Οι λαμβανόμενες αποφάσεις δεν αποτελούν προϊόν απλής διαισθήσεως, αλλά λεπτομερειακής μελέτης του εξεταζομένου θέματος, που βασίζεται σε σταδιακή τεκμηρίωση επιστημονικά θεμελιωμένη. Έτσι μόνο αποφεύγονται ή, τουλάχιστον, περιορίζονται οι δυσμενείς επιπτώσεις που πλήττουν αλυσωτά το όλο πλέγμα της κοινωνικής και οικονομικής ζωής του τόπου.

Γενικά μπορεί να λεχθεί, ότι η αναμφισβήτητη πρόοδος που σημειώθηκε, ιδίως μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, σε όλους τους τομείς της κοινωνικής και οικονομικής ζωής του τόπου, είναι διάστικτη από σημαντικές διαρθρωτικές αδυναμίες, που οφείλονται, βασικά, στην έλλειψη μακροχρόνιου και συστηματικού προγραμματισμού.

Για να αποδώσει όμως ο προγραμματισμός δεν απαιτούνται μόνο οι σχετικές γνώσεις και η θέληση σε ότι αφορά την εφαρμογή του, αλλά και το απαραίτητο πλέγμα των στατιστικών δεδομένων, που αποτελεί τον κατευθυντήριο άξονα των ορθολογικών συμπερασμάτων και αποφάσεων.

Πρέπει να γίνει και στη χώρα μας ευρέως αποδεκτή η άποψη, ότι οι δαπάνες για τη συλλογή και επεξεργασία στατιστικών στοιχείων αποτελούν πρωταρχικής σημασίας επένδυση, που διευκολύνει το σωστό προγραμματισμό και τη μακροχρόνια ανάπτυξη όλων των τομέων της οικονομικής και κοινωνικής ζωής του τόπου.

Δεν θα πρέπει δε να διαφεύγει της προσοχής, ότι οι διαδοχικές γενεές έρχονται και παρέρχονται μέσα στο κύκλωμα της αέναης βιολογικής φθοράς. Αλλά οι λαοί, σαν ζωντανοί οργανισμοί, πρέπει να δημιουργούν το παρόν και να προετοιμάζουν το μέλλον τους, όπως τα βαθύρριζα δέντρα, με μακροχρόνιες και σταθερά θεμελιωμένες προοπτικές. (5)

(1),(3),(5) Φράγκου Διονύσιος : "Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός της Ελλάδος", Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών , Αθήνα-Ιούλιος 1966.

(2) Φράγκου Διονύσιος : "Εσωτερική μετανάστευση - το ακατάσχετο κύμα της αστυφιλίας που ερημώνει την ύπαιθρο και επισωρεύει προβλήματα στις πόλεις , περιοδικό : Επιθεώρησης Εθνικής Αμύνης , Αθήνα-Ιούλιος 1977.

(4) Νικολαΐδου Μ. : "Η εργαζόμενη γυναίκα στην Ελλάδα", Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΑΝΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΕΣ ΜΕΤΑΞΥ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΚΑΙ ΖΗΤΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ

⁽⁶⁾Στην ετήσια έκθεση της ομάδας μακροοικονομικής πολιτικής του SEPS του 1990 επισημαίνεται ότι «Κοινή αντίληψη είναι ότι το πρόβλημα της ανεργίας στην Ευρώπη οφείλεται στην αναντιστοιχία μεταξύ προσφοράς και ζήτησης εργασίας σε διαφορετικές ειδικότητες...». Προηγούμενες εκθέσεις της ίδιας ομάδας είχαν επιστήσει την προσοχή των αρμοδίων στις αποδοχές των εργαζομένων τόσο σε γεωγραφικό όσο και σε επίπεδο επαγγελμάτων προκειμένου να διατηρηθεί η ανεργία σε ανεκτά επίπεδα. Από διάφορες έρευνες που έχουν γίνει στα τελευταία 15 έτη παρατηρούμε ότι η αυξημένη ανεργία παραμένει σαν χαρακτηριστικό γνώρισμα της Ευρωπαϊκής Οικονομίας σε αντίθεση με ότι συμβαίνει στον Καναδά, ΗΠΑ και Ιαπωνία. Αυτό είναι και το πρώτο πρόβλημα που χαρακτηρίζει την κινητικότητα των εργαζομένων. Η σύνδεση των αναντιστοιχιών στην αγορά εργασίας με την ανεργία επιδιώκεται με τεσσάρων ειδών προσεγγίσεις. Κατά την πρώτη προσέγγιση η αναντιστοιχία προσφοράς-ζήτησης εργασίας συνδυάζεται με τις βραχυχρόνιες μεταβολές στους κλάδους, οι οποίες προσωρινά αυξάνουν τόσο την ανεργία όσο και τις κενές θέσεις. Οι υπόλοιπες τρεις προσεγγίσεις θεωρούν την «αναντιστοιχία» ως περισσότερο σταθερό φαινόμενο, οι διαφορές δε μεταξύ τους αναφέρονται ως προς τις αποκλίσεις που παρατηρούνται στην θεώρηση του σημείου ισορροπίας της ανεργίας, το οποίο αποτελεί βάση αξιολόγησης των επιπτώσεων της «αναντιστοιχίας» στην αγορά εργασίας. Η αναντιστοιχία διακρίνεται σε ποιοτική, ποσοτική, γεωγραφική και διαχρονική.

Ως ποιοτική αναντιστοιχία ορίζεται η διαφορά που υπάρχει μεταξύ της ζήτησης και προσφοράς εργασίας σε συγκεκριμένα επαγγέλματα, σε εξειδικεύσεις και σε συγκεκριμένες δεξιότητες. Ως ποσοτική αναντιστοιχία θεωρείται η διαφορά που υπάρχει μεταξύ του αριθμού των ατόμων που ζητούν εργασία και του αριθμού της ανάγκης για εργατικό δυναμικό. Η γεωγραφική και διαχρονική δυσαρμονία μεταξύ προσφοράς και ζήτησης εργασίας εκφράζει τη γεωγραφική και διαχρονική αναντιστοιχία στην αγορά εργασίας. Συγκεκριμένα μελετάται τελευταία η επίδραση της γεωγραφικής κινητικότητας των εξειδικεύσεων των εργαζομένων στον περιορισμό των αναντιστοιχιών στην αγορά εργασίας και κατ' επέκταση στην μείωση της ανεργίας.

Οι δυσαρμονίες που υπάρχουν μεταξύ των συστημάτων απασχόλησης και εκπαίδευσης των διαφόρων κρατών συνδυάζονται με τις σημαντικές διαφορές που παρατηρούνται στον τρόπο με τον οποίο οι αγορές εργασίας τους αντιδρούν στην ορθή σύζευξη προσφοράς και ζήτησης των εξειδικευμένων.

Παράλληλα πρέπει να επισημανθεί ότι υπάρχουν σημαντικές διαφορές στις δομές των καθ' ύλην αρμοδίων φορέων στα επί μέρους κράτη, οι οποίοι είναι επιφορτισμένοι με την ορθή ποιοτική σύζευξη της προσφοράς και της ζήτησης εργασίας.

Ως λόγοι για τους οποίους υποστηρίζεται, ότι η ύπαρξη αναντιστοιχιών στις αγορές εργασίας συμβάλει στη διαμόρφωση του ύψους της ανεργίας, συνοπτικά αναφέρονται οι ακόλουθοι: Οι οικονομίες των Ευρωπαϊκών κρατών υπέστησαν σειρά ουσιαστικών μεταβολών κατά την περίοδο 1970-1980 συμπεριλαμβανομένης της μεταβολής του νομισματικού συστήματος από σύστημα σταθερών σε σύστημα μεταβαλλόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών και αφ' ετέρου των δύο πετρελαϊκών κρίσεων.

Οι δύο αυτοί λόγοι πιστεύεται ότι συνέβαλαν αποφασιστικά στη μεταβολή του προτύπου απασχόλησης διεθνώς. Επίσης η εισαγωγή της μικροηλεκτρονικής στην αγορά είχε ως αποτελέσματα τη δημιουργία σημαντικών αναντιστοιχιών στην αγορά εργασίας και επισήμανση της ανάγκης για επαναπροσανατολισμό των εκπαιδευτικών συστημάτων και της επαγγελματικής κινητικότητας των εργαζομένων.

Άλλος λόγος, για τον οποίο πιστεύεται, ότι οι αναντιστοιχίες στην αγορά εργασίας είναι ίσως σημαντικές στη διαμόρφωση ικανοποιητικών συνθηκών στην αγορά εργασίας, είναι ότι υπήρξε περιορισμός στη γεωγραφική κινητικότητα. Τα ανωτέρω σε συνδυασμό, με το ότι ευρωπαϊκές αγορές εργασίας δεν αντέδρασαν με τους τρόπους που θα έπρεπε να αντιδράσουν στις ανωτέρω μεταβολές του ευρύτερου οικονομικού περιβάλλοντος, πιστεύεται ότι αποτέλεσαν τους παράγοντες αυξημένων αναντιστοιχιών και αυξημένης ανεργίας.

Δηλαδή η αγορά εργασίας, με δεδομένο ότι αναντιστοιχίες έχουν αυξηθεί, θα πρέπει να επιδιώξει τη μείωσή της με την εντατικότερη εφαρμογή των μηχανισμών σύζευξης της προσφοράς και ζήτησης εργασίας, τόσο σε όρους ειδικοτήτων και δεξιοτήτων όσο και γεωγραφικά. Η σύζευξη αυτή είναι δυνατόν να επιτευχθεί με επιτάχυνση των διαδικασιών της επαγγελματικής και γεωγραφικής κινητικότητας των εργαζομένων. Υποστηρίζεται ότι όσο περισσότερο επιτυχής είναι η ανωτέρω προσπάθεια τόσο περιορίζονται οι αναντιστοιχίες στην αγορά εργασίας και κατά συνέπεια μειώνεται η ανεργία, όπως θα αναλυθεί κατωτέρω.⁽⁶⁾

⁽⁶⁾Κασιμάτη Κούλα: "Τάσεις κινητικότητας εργασίας στην ελληνική βιομηχανία", Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Αθήνα 1980.

ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ

(7) Στα πλαίσια των παραπάνω προβληματισμών σχετικά με το θέμα των «αναντιστοιχιών» στην αγορά εργασίας, βασικής σημασίας ζήτημα είναι η μελέτη και η ανάλυση της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού η οποία όπως τονίστηκε θεωρείται ως ο βασικός μοχλός περιορισμού των αναντιστοιχιών αυτών και κατ' επέκταση μείωση της ανεργίας.

Η διεθνής βιβλιογραφία που αφορά την κινητικότητα είναι εξαιρετικά πλούσια. Το ευρύ φάσμα των ερευνών που έγιναν μεταπολεμικά εξετάζει το φαινόμενο από δύο οπτικές γωνίες. Από την πλευρά πρώτα της ανάλυσης των διαφόρων μορφών τύπων και σχέσεων κινητικότητας, στη γεωγραφική, εκπαιδευτική και επαγγελματική διάσταση, διερευνώντας την κινητικότητα κάθετα ανάμεσα σε δύο ή περισσότερες γενιές ή οριζόντια μέσα στην ίδια γενιά και ύστερα από την άποψη των μέτρων υπολογισμού της κινητικότητας, τα μοντέλα περιγραφής, ερμηνείας και πρόβλεψης των μετακινήσεων.

Η μελέτη της κινητικότητας περιστράφηκε σε θέματα όπως :

- 1) η περιγραφή του είδους και του χαρακτήρα των μετακινήσεων και η δυνατότητα σύγκρισης κοινωνιών μεταξύ τους ή μιας κοινωνίας σε διαφορετικές χρονικές στιγμές ,
- 2) τα «ανοίγματα» που σημειώνονται στον κοινωνικό ορίζοντα ,
- 3) οι μετακινήσεις προς τα ανώτερα κοινωνικά στρώματα ,
- 4) οι μετακινήσεις της εργατική τάξης και οι επιδράσεις της κινητικότητας στην ταξική συνείδηση της εργατικής τάξης και στην κοινωνική διάρθρωση γενικά ,
- 5) οι επιδράσεις του εκπαιδευτικού συστήματος στο άτομο και την κοινωνική ομάδα και
- 6) κοινωνικές και ψυχολογικές επιδράσεις της κινητικότητας πάνω στο ίδιο μετακινούμενο άτομο (Coxon 1975).

Η σημασία που έχει η διάρθρωση της αγοράς εργασίας για τις τάσεις της κινητικότητας είναι το θέμα της μελέτης του Gordon (1972) θεωρεί ότι η αγορά εργασίας λειτουργεί με διαφορετικό τρόπο για κάθε κοινωνική ομάδα και ξεχωρίζει πρωτεύοντα και δευτερεύοντα επαγγέλματα και εργασίες.

Μια σημαντική καινοτομία είναι η αντίληψη ότι ο χαρακτήρας της επαγγελματικής κινητικότητας είναι διφυής : του ατόμου και της εργασίας. Τα άτομα που ζητούν εργασία και οι κενές θέσεις που υπάρχουν σ' έναν οργανισμό έχουν κατά τον White (1970) κοινή συμπεριφορά.

Ας σημειωθεί εδώ ότι στις μελέτες κινητικότητας, ο ρόλος της αγοράς εργασίας δεν έχει αρκετά προσεχθεί.

Οι άνισες ευκαιρίες για εκπαίδευση που υπάρχουν στα διάφορα κοινωνικά στρώματα συντηρούν τον κοινωνικό καταμερισμό της εργασίας υποστηρίζει ο Bowles (1972). Οι ταξικές ανισότητες του σχολείου, που στη βάση τους είναι οικονομικές, έχουν επίδραση στις τάσεις της κινητικότητας.

Το κέντρο βάρους στη σύγχρονη έρευνα της κινητικότητας μετατοπίστηκε στη διερεύνηση των μετακινήσεων μέσα στην ίδια γενιά. Η επαγγελματική κατάσταση του ατόμου στις διάφορες φάσεις δεν μένει σταθερή και αυτό επειδή όχι μόνο τα ατομικά χαρακτηριστικά αλλά και οι συνθήκες αγοράς καθώς και άλλοι κοινωνικοί παράγοντες μεταβάλλονται.

Έτσι οι μετακινήσεις που πραγματοποιεί το άτομο στη διάρκεια της επαγγελματικής του ζωής δεν είναι ούτε κανονικές στην επανάληψη τους ούτε σταθερές στο χρόνο (Svalastoga 1959). Γνώρισμα των εργασιών αυτών είναι ότι περιορίζονται κυρίως στην επαγγελματική κινητικότητα χωρίς να ρίχνουν το βάρος που επιβάλλεται στην αγορά εργασίας.

Σχετικά πρόσφατη είναι και η τάση να εκφράζεται το επάγγελμα σε όρους επαγγελματικού και κατ' επέκταση κοινωνικού γοήτρου.

Με την εισαγωγή μαθηματικοστατιστικών μεθόδων στην ανάλυση του φαινομένου της κινητικότητας έχουμε μια σειρά σημαντικών εργασιών. Τα στοχαστικά μοντέλα, ιδιαίτερα και οι πολυμεταβλητές αναλύσεις περιγράφουν και ερμηνεύουν τη μορφολογία και τη συμπεριφορά των μετα-κινήσεων στην ίδια γενιά ή σε διαφορετικές γενιές με τρόπο πιο ακριβολογικό.

Το φαινόμενο της κοινωνικής κινητικότητας στη χώρα μας ουσιαστικά δεν έχει ερευνηθεί. Τις κυρίαρχες μορφές κινητικότητας τις περιβάλλει ακόμη σχεδόν βαθύ σκοτάδι αφού οι έρευνες και οι μελέτες γύρω από την ποσοτική και ποιοτική κινητικότητα είναι πολύ περιορισμένες. Έτσι η κινητικότητα του εργατικού δυναμικού διακρίνεται σε :

- 1) γεωγραφική κινητικότητα εργατικού δυναμικού,
- 2) επαγγελματική, διεπαγγελματική κινητικότητα εργατικού δυναμικού και
- 3) ενδοκλαδική και διακλαδική κινητικότητα εργατικού δυναμικού.(7)

ΦΚιουλάφα Κ.Ε. : "Η κινητικότητα των εργαζομένων στην ελληνική αγορά εργασίας", Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, Αθήνα 1992.

ΑΝΕΡΓΙΑ ΚΑΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ

Κλασικό είδος κινητικότητας εργαζομένων αποτελεί η γεωγραφική κινητικότητα.⁽⁸⁾ Υποστηρίζεται ότι η ανεργία επιδρά στη γεωγραφική κινητικότητα αφού ο άνεργος έχει περισσότερες πιθανότητες να μετακινηθεί από ένα γεωγραφικό διαμέρισμα σε άλλο γεωγραφικό διαμέρισμα απ' ότι ένας εργαζόμενος. Όσο μεγαλύτερη είναι η διαφορά στα ποσοστά εργασίας μεταξύ δύο περιοχών, τόσο αυξημένες είναι οι πιθανότητες γεωγραφικής μετακίνησης ενός εργαζομένου. Σύμφωνα με μελέτες του Chr. Pissarides και J. Wadsworth καταλήγουμε στα ακόλουθα συμπεράσματα

1) Οι άνεργοι έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα γεωγραφικής μετακίνησης απ' ότι έχουν οι εργαζόμενοι γιατί το υποκειμενικό και αντικειμενικό κόστος μετακίνησής του είναι μικρότερο.

Υπάρχουν όμως και επιπτώσεις αντίθετης κατεύθυνσης της ανωτέρω :

α) η πρώτη είναι ότι οι άνεργοι έχουν περιορισμένη πρόσβαση στην αγορά κεφαλαίου και το γεγονός αυτό πιθανόν να επιδρά αρνητικά στην τάση της γεωγραφικής μετακίνησης ενώ παράλληλα η αλληλεπίδραση της «αγοράς κεφαλαίου» έχει αποφασιστικό ρόλο στη λήψη αποφάσεων γεωγραφικής μετακίνησης των εργατών.

β) η δεύτερη περίπτωση είναι, ότι οι απασχολούμενοι εργάτες ίσως έχουν καλύτερη πρόσβαση στα δίκτυα πληροφόρησης των άλλων περιοχών, ειδικότερα, όταν η οικονομική μονάδα στην οποία εργάζονται έχει δραστηριότητες σε άλλες περιοχές.⁽³⁾

2) Περιοχή με ανεργία πάνω από το μέσο ποσοστό ανεργίας της χώρας αποτελεί περιοχή «προέλευσης» δηλαδή περιοχή από την οποία μετακινούνται οι άνεργοι.

Από την εμπειρική έρευνα των Pissarides και Wadsworth προέκυψαν τα ακόλουθα :

- α) Η εμπειρία της ανεργίας αυξάνει την πιθανότητα γεωγραφικών μετακινήσεων.
- β) Οι κάτοικοι των περιοχών με μεγάλη ανεργία έχουν τάση μετακινήσεων σε άλλες περιοχές.
- γ) Σε περιόδους αυξημένης ανεργίας σε εθνικό επίπεδο οι τάσεις γεωγραφικής μετακίνησης των εργαζομένων και ανέργων περιορίζονται.⁽⁸⁾

⁽⁹⁾Οι Bentolla και Schioppa καταλήγουν στο ότι η αύξηση στη συνολική ανεργία αποτέλεσε το βασικό παράγοντα μείωση της γεωγραφικής κινητικότητας, δηλαδή τα υψηλά ποσοστά ανεργίας περιορίζουν τη γεωγραφική κινητικότητα.

Οι Attanasio και Padoa Schioppa υποστηρίζουν επίσης την ενδιαφέρουσα εκδοχή ότι η υψηλή ανεργία ίσως να είναι αποτέλεσμα κάποιας «υστέρησης» η οποία πιέζει τη γεωγραφική κινητικότητα ως συνέπεια μιας περιόδου υψηλής κινητικότητας. Έτσι αν εργάτες από κάποια περιοχή μετακινήθηκαν παλαιότερα σε μία άλλη περιοχή η πιθανότητα γεωγραφικής κινητικότητας μειώνεται, διότι οι υποψήφιοι μετανάστες δεν έχουν πλέον δεσμούς με μεταναστεύσαντες πρόσφατα οι οποίοι θα μπορούσαν να συμβάλλουν στη γεωγραφική κινητικότητά τους.

Επίσης στο Διεθνές Συνέδριο που έγινε στη Βιέννη το 1990 σχετικά με την επαγγελματική αναντιστοιχία και την κινητικότητα των εργαζομένων, επισημάνθηκε ότι η γεωγραφική κινητικότητα είναι σχετικά σταθερή στις Η.Π.Α. και Σουηδία σε δύο χώρες με μικρά ποσοστά ανεργίας, ενώ παρουσιάζει σημαντική μείωση όλες τις άλλες χώρες. Το γεγονός αυτό είναι στοιχείο που συνηγορεί υπέρ της άποψης ότι η αυξημένη συνολική ανεργία μειώνει την κινητικότητα. ⁽⁹⁾

⁽⁸⁾Κιουλάφα Κ.Ε. : "Η κινητικότητα των εργαζομένων στην ελληνική αγορά εργασίας", Ίδρυμα Οικονομικών και Κοινωνικών Ερευνών, Αθήνα 1992.

⁽⁹⁾Ζολώτας Ξεν. : "Η μετανάστευση και οικονομική ανάπτυξη", Τράπεζα Ελλάδος, Αθήνα 1966.

Η ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

(10) Ο χρόνος παραμονής στην ίδια εργασία ο οποίος διαφέρει από χώρα σε χώρα επιδρά στην αποτελεσματικότητα των συστημάτων εκπαίδευσης και απασχόλησης με συνέπεια, να καθιστά δυσχερείς τις διεθνείς συγκρίσεις. Η σχέση μεταξύ εκπαιδευτικού συστήματος και επιπέδου ανεργίας διαμορφώνεται ως εξής : η άρτια εκπαίδευση περιορίζει την αναντιστοιχία στην αγορά εργασίας, με αποτέλεσμα να οδηγεί σε περιορισμό του ύψους της ανεργίας στο σημείο της ισορροπίας. Βέβαια τα ανωτέρω ισχύουν για την περίπτωση μιας κλειστής οικονομίας. Οι τρόποι με τους οποίους το εκπαιδευτικό σύστημα επιδρά στις αναντιστοιχίες στην αγορά εργασίας αλληλοεπηρεάζονται κατά τον ακόλουθο τρόπο :

- α) Η αυξημένη αποτελεσματικότητα του εκπαιδευτικού συστήματος καθιστά ικανές τις επιχειρήσεις να λειτουργούν σε καινοτομικές αγορές υψηλής ποιότητας.
- β) Σε δεδομένο επίπεδο εισαγωγής νέων τεχνολογιών, η αυξημένη αποτελεσματικότητα του συστήματος εκπαίδευσης περιστέλλει την επαγγελματική αναντιστοιχία μέχρι του σημείου εκείνου που το πρόβλημα των ανειδίκευτων να μην είναι οξύ.
- γ) Σε ένα δεδομένο επίπεδο αποτελεσματικότητας όσο μεγαλύτερη είναι η επαγγελματική αναντιστοιχία μεταξύ προσφοράς και ζήτησης, τόσο υψηλότερος είναι ο βαθμός της εισαγωγής νέων τεχνολογιών; τούτο δε οφείλεται στο αυξημένο εύρος των απαιτούμενων ειδικοτήτων. Κατά συνέπεια, το τελικό αποτέλεσμα από τις αντιθέτου φοράς αλληλεπιδράσεις μεταξύ του συστήματος εκπαίδευσης και της επαγγελματικής αναντιστοιχίας, είναι εξίσου πιθανόν να είναι θετικό ή αρνητικό.⁽¹⁰⁾

(10)Κιουλάφα Κ.Ε. : "Η κινητικότητα των εργαζομένων στην ελληνική αγορά εργασίας", Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, Αθήνα 1992.

ΔΙΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ

Οι μετακινήσεις που πραγματοποιούν τα άτομα κατά την διάρκεια της επαγγελματικής τους ζωής, (κινητικότητα μέσα στην ίδια γενιά) σχετικά πρόσφατα προσέλκυσαν το ενδιαφέρον των ερευνητών. Η κατανομή των εργαζομένων κατά επάγγελμα αντικατοπτρίζει τόσο τις προσωπικές επιλογές των εργαζομένων όσο και τη δομή της ζήτησης της οικονομίας στο σύνολό της. Η εμπειρία, οι ικανότητες και οι επιθυμίες των εργαζομένων για συγκεκριμένα επαγγέλματα, διαμορφώνουν την κατανομή του εργατικού δυναμικού κατά επάγγελμα, σε συνδυασμό με τις τεχνολογικές εξελίξεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η εισαγωγή των Η/Υ στην οικονομία και οι συνέπειες της εισαγωγής αυτής στη δομή των επαγγελμάτων αιχμής στην αγορά εργασίας.

(11) Άλλος βασικός προσδιοριστικός παράγοντας του «επαγγελματικού χάρτη» στην αγορά εργασίας μιας οικονομίας είναι η σύνθεση της βιομηχανίας. Οι μετακινήσεις στη βιομηχανία είναι μια χαρακτηριστική μορφή κινητικότητας μέσα στην ίδια γενιά. Το σύνολο της βιομηχανίας αποτελείται από επιμέρους κλάδους και βιομηχανικές μονάδες, που υπόκεινται σε μεταβολές οι οποίες είναι αποτέλεσμα τεχνολογικών και οικονομικών εξελίξεων.

Η αλλαγή ειδικότητας εργοδότη και επιχείρησης είναι τα σπουδαιότερα στοιχεία των βιομηχανικών τάσεων και αποκτούν ιδιαίτερη σημασία για τον προσδιορισμό του εργατικού δυναμικού και της αγοράς εργασίας. Οι διαρκείς εξελίξεις στην τεχνολογία και οι εξελίξεις στην βιομηχανία έχουν ως αποτέλεσμα την δυναμική εξέλιξη στην ποιοτική προσφορά και ζήτηση στην αγορά εργασίας των εργαζομένων. Η επαγγελματική κινητικότητα διευκολύνει τους εργαζόμενους να αυξήσουν την ικανοποίησή τους από την απασχόλησή τους με την αύξηση των αποδοχών τους, τη βελτίωση της θέσης τους στο επαγγελματικό και κοινωνικό τους περιβάλλον, των αρμοδιοτήτων τους γενικότερα και των καλύτερων συνθηκών εργασίας ενώ παράλληλα συμβάλλει στην ικανοποίηση των νέων αναγκών της βιομηχανίας. Οι μετακινήσεις στη βιομηχανία είτε εκδηλώνονται ως αλλαγή ειδικότητας ή ως μετακίνηση από κλάδο σε κλάδο. Με το σκεπτικό αυτό θεωρείται ότι η ελεύθερη μετακίνηση των εργαζομένων διεπαγγελματικά είναι επωφελής για τους εργαζόμενους και την οικονομία στο σύνολό της. Η επαγγελματική κινητικότητα των εργαζομένων διακρίνεται σε προαιρετική ή σε υποχρεωτική διεπαγγελματική κινητικότητα.

Τα άτομα που αλλάζουν εργασία θεληματικά επιδιώκουν αφ' ενός καλύτερη μοίρα (οικονομική προαγωγή, καλύτερες συνθήκες εργασίας, κοινωνική ασφάλιση κ.λ.π.) ή χωρίς τη θέλησή τους επειδή απολύονται. Οι θεληματικές μετακινήσεις ή προαιρετική διεπαγγελματική κινητικότητα προϋποθέτουν :

- 1) ότι υπάρχουν ανοίγματα στην αγορά εργασίας και γενικά στην κοινωνία και
- 2) ότι το άτομο έχει τα προσόντα που χρειάζονται για τις θέσεις «ανοίγματα» που υπάρχουν. Αφ' ετέρου άλλοι δευτερεύοντες παράγοντες που παίζουν ρόλο στη λήψη απόφασης του εργαζομένου να μεταβάλει το επάγγελμα που κάνει είναι η ηλικία, ο χρόνος παραμονής σε κάποια συγκεκριμένη απασχόληση, το φύλο, η οικογενειακή κατάσταση, ο βαθμός εκπαίδευσης και εξειδίκευσης.

Μια έρευνα που παρουσιάζεται στην εργασία των Markey and Parks προκύπτει ότι οι περισσότερες μετακινήσεις έγιναν σε επαγγέλματα στα οποία οι εργαζόμενοι επιδιώκουν να εξασφαλίσουν καλύτερη επαγγελματική σταδιοδρομία και μετακινούνται από ένα επάγγελμα σε άλλο, εφ' όσον η συσσωρευμένη εμπειρία του μετακινούμενου στελέχους αξιοποιείται στη νέα του επαγγελματική δραστηριότητα. Επίσης έγιναν μετακινήσεις σε νέα επαγγέλματα τα οποία συγκεντρώνουν το ενδιαφέρον της αγοράς και η ύπαρξη των οποίων είναι αποτέλεσμα της εισαγωγής νέων τεχνολογιών στην οικονομία γενικότερα.

Τέλος κινητικότητα παρουσιάστηκε από φθίνοντες κλάδους της οικονομίας σε νέους δυναμικούς κλάδους. Αναφορικά με τον αριθμό των μετακινήσεων και αλλαγών εργασίας οι άνδρες μετακινούνται περισσότερο από τις γυναίκες.

Το ποσοστό των γυναικών που παραμένει στην ίδια εργασία από στατιστικές που έχουν γίνει είναι σημαντικά υψηλότερο (38%) από το αντίστοιχο των ανδρών (20%) και η ίδια περίπου τάση παρουσιάζεται και στην περίπτωση της μίας και μόνον αλλαγής. (33% γυναίκες ενώ 25% άνδρες).

Η διεπαγγελματική κινητικότητα δεν είναι μόνο προαιρετική. Ένα μεγάλο μέρος ανέργων αναγκάζεται να παραμείνει σε ανεργία για πολλούς λόγους, όπως ο περιορισμός των δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων στην οποία εργάζονταν, ή η συρρίκνωση των δραστηριοτήτων του κλάδου, η γεωγραφική μετακίνηση της επιχείρησης, το κλείσιμο της επιχείρησης ή η τεχνολογική απαξίωση του επαγγέλματός τους λόγω μεταβολών στην τεχνολογία.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα ανέργων αυτών των κατηγοριών είναι οι άνεργοι που δημιουργήθηκαν στην Ελλάδα λόγω των «προβληματικών» επιχειρήσεων.

Έτσι οι άνεργοι που δημιουργήθηκαν από τις προαναφερθείσες κατηγορίες στην μεγάλη τους πλειονηφία αναγκάζονταν να απασχοληθούν σε άλλα επαγγέλματα από εκείνα στα οποία εργάζονταν στην τελευταία απασχόλησή τους.

Στην Ελλάδα αλλά και στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες τα τελευταία έτη παρουσιάστηκε το φαινόμενο των προβληματικών επιχειρήσεων. Κατά τις εκτιμήσεις του ΟΑΕΔ στις 9-8-1990 σχετικά με την υποχρεωτική επαγγελματική κινητικότητα το πλεονάζον εργατικό δυναμικό των προβληματικών επιχειρήσεων ανήρχετο σε 6,415 δηλαδή 22,78% του συνόλου των απασχολούμενων στις προβληματικές επιχειρήσεις και το 1,03% της συνολικής απασχόλησης στη βιομηχανία-βιοτεχνία. Για το τμήμα αυτό του Ελληνικού Εργατικού Δυναμικού θεωρείται επιβεβλημένη η υποχρεωτική επαγγελματική κινητικότητά του. (11)

(11) Κιουλάφα Κ.Ε. : "Η κινητικότητα των εργαζομένων στην ελληνική αγορά εργασίας" , Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών , Αθήνα 1992.

ΕΝΔΟΚΛΑΔΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ

(12) Η διακλαδική και ενδοκλαδική κινητικότητα των εργαζομένων θεωρείται ως η τρίτη σημαντική κατηγορία της κινητικότητας των εργαζομένων, έχει δε την έννοια της μετακίνησης εργαζομένων εντός του κλάδου μιας οικονομικής δραστηριότητας ή της μετακίνησης μεταξύ κλάδων οικονομικής δραστηριότητας.

Η κινητικότητα των εργαζομένων σύμφωνα με τις τελευταίες απόψεις προσεγγίζεται με δύο τρόπους. Ο ένας τρόπος προσέγγισης θεωρεί την ύπαρξη της ανεργίας ως ένα φαινόμενο τριβών, το οποίο είναι αποτέλεσμα της συμπεριφοράς του εργατικού δυναμικού έναντι των μεταβολών της ζήτησης εργασίας σε διαφορετικούς κλάδους της οικονομίας. Οι μεταβολές αυτές της ζήτησης στην αγορά εργασίας είναι το αποτέλεσμα των μεταβολών στις απαιτήσεις της αγοράς ή στην τεχνολογία.

Ο δεύτερος τρόπος προσέγγισης στηρίζεται στα ακόλουθα δύο χαρακτηριστικά κινητικότητας των εργαζομένων :

- α) Οι εργαζόμενοι προτιμούν την ενδοκλαδική μετακίνηση από την διακλαδική μετακίνηση
- β) Η διακλαδική κινητικότητα εργασίας είναι ασήμαντη σε σχέση με την συνολική κινητικότητα, αφού οι περισσότερες διακλαδικές μετακινήσεις συνήθως αλληλοεξουδετερώνονται.⁽¹²⁾

(13) Τα αίτια αλλαγής στις περισσότερες περιπτώσεις υποδηλώνουν έλλειψη ικανοποίησης από την εργασία και συγκεκριμένα σημαίνουν μη ικανοποίηση από τις συνθήκες εργασίας, τις ευκαιρίες για προαγωγή ή τις αμοιβές.

Ιδιαίτερα η έλλειψη ικανοποίησης από την αμοιβή παίρνει διάφορες μορφές όπως : Η εργασία που προσφέρει ο εργαζόμενος αξιολογείται υψηλότερα από την αμοιβή που παίρνει, αφού οι βασικές του ανάγκες που καθορίζονται υποκειμενικά δεν ικανοποιούνται από αυτήν. Ακόμη η αυξημένη ζήτηση στην αγορά εργασίας συντελεί ώστε οι αμοιβές να είναι υψηλότερες ανεξάρτητα από τις ανάγκες του εργαζόμενου ή το επίπεδο της εργασίας που προσφέρει.

Η τελευταία αυτή περίπτωση επικρατεί στην απόφαση του εργαζομένου να μετακινηθεί ενδοκλαδικά ή διακλαδικά από την μία εργασία στην άλλη για καθαρά οικονομικούς λόγους. Για τους άνδρες οι οικονομικοί λόγοι είναι το σπουδαιότερο κίνητρο (40%) για αλλαγή εργασίας ενώ για τις γυναίκες το σπουδαιότερο κίνητρο της αλλαγής εργασίας είναι οι συνθήκες εργασίας (31%). Παρόλο όμως που θα περίμενε κανείς ότι οι οικονομικοί λόγοι θα προβάλλονταν ως κύριο αίτιο αλλαγής εργασίας στα χαμηλότερα επίπεδα όπου οι αμοιβές είναι χαμηλότερες συμβαίνει το αντίθετο.

Στα χαμηλά επίπεδα έχουμε ποσοστό 37% και στα υψηλότερα 45%. Οι εργαζόμενοι σε επαγγέλματα χαμηλού επιπέδου ανέφεραν κυρίως τις «συνθήκες εργασίας» και τα «ατομικά-οικογενειακά αίτια» ενώ οι λόγοι που ανήκουν στην κατηγορία «ευκαιρίες προαγωγής» καλύπτουν πολύ μικρό ποσοστό (5%) αντί(11%) για τα υψηλότερα επίπεδα. Αυτό φανερώνει ότι οι φιλοδοξίες για ανέγερμα είναι μικρές.

Συμπερασματικά μπορούμε να υποθέσουμε ότι ουσιαστικό ρόλο στις μετακινήσεις - ενδοκλαδικά ή διακλαδικά, - αναγκαστικά ή θεληματικά - παίζουν οι συνθήκες της αγοράς εργασίας, δηλαδή η αυξημένη ή όχι ζήτηση που παρουσιάζουν τα διάφορα επαγγέλματα ή κλάδοι οικονομικής δραστηριότητας, η δυνατότητα υποκατάστασης των διαφόρων εργασιών, ο ρυθμός ανάπτυξης της οικονομίας, η παραγωγικότητα εργασίας και κεφαλαίου κτλ.

Οι πιο αξιόλογες μετακινήσεις που πραγματοποίησαν οι εργαζόμενοι ανάμεσα στους διάφορους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας παρουσιάζονται από την γεωργία προς τη βιομηχανία.

Οι μετακινήσεις του εργατικού δυναμικού προς κάποιο συγκεκριμένο κλάδο φέρουν το κύριο βάρος της προσαρμογής στη διακλαδική κατανομή της απασχόλησης αλλά μόνον, όταν τέτοιες μεταβολές στην κατανομή είναι ορατές.

Συνοπτικά, από την ανάλυση των Jovanovic και Moffitt προκύπτει ότι η ενδοκλαδική κινητικότητα αποδίδεται τόσο στην ύπαρξη αναντιστοιχίας στην αγορά εργασίας όσο και στις μεταβολές των κλαδικών καμπυλών ζήτησης εργασίας.

Πάντως η κινητικότητα της εργασίας σε «μακρο-επίπεδο», αποτελεί μέσον προσαρμογής στην αγορά εργασίας οι φθίνοντες βιομηχανικοί κλάδοι μπορούν να περιορίσουν την απασχόλησή τους χωρίς να προβούν σε απόλυσεις, ενώ οι ανερχόμενες βιομηχανίες μπορούν να προσελκύσουν νέους απασχολούμενους, με μικρό κόστος πρόσληψης.

Γενικά η κινητικότητα εργασίας διευκολύνει τις διαρθρωτικές μεταβολές στην οικονομία και θεωρείται ως εκ τούτου, δείκτης ευελιξίας της αγοράς εργασίας.⁽¹³⁾

(12) Κιουλάφα Κ.Ε. : "Η κινητικότητα των εργαζομένων στην ελληνική αγορά εργασίας" , Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών , Αθήνα 1992.

(13) Χατζόγλου Σ. : "Εσωτερική μετανάστευση και αστικοποιήσεις συντελεσται συμμετρίας αστικοποιήσεως" , Αθήνα 1966.

ΤΑΣΕΙΣ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

(14) Ο πειραματισμός μας σε μία συγκεκριμένη επαγγελματική ομάδα - όπως οι εργαζόμενοι, με την ευρύτερη έννοια, στη βιομηχανία - δεν μας επιτρέπει γενικεύσεις, οι οποίες να αφορούν τις τάσεις κινητικότητας του ελληνικού πληθυσμού στο σύνολο. Μας βοηθάει όμως να σχηματίσουμε μια ικανοποιητική εικόνα της μορφολογίας των μετακινήσεων και μας δίνει ενδείξεις για τις επιδράσεις της κινητικότητας στη γενικότερη κοινωνική δομή της χώρας.

Οι μετακινήσεις των εργαζομένων που παρατηρήθηκαν στην εκπαίδευση και στο επάγγελμα είναι σε μεγάλο βαθμό αποτέλεσμα της δομής της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας ταυτόχρονα όμως γίνονται, ως ένα τουλάχιστον σημείο, παραγωγό κοινωνικών μετεξελίξεων. Οι μετακινήσεις από γενιά σε γενιά δίνουν την εικόνα μιας δυναμικά εξελισσόμενης κοινωνίας, στην οποία η εκπαίδευση πρώτα, και μάλιστα πάνω από όλα, αξιολογείται ως ο βασικός συντελεστής επαγγελματικής προαγωγής και κοινωνικής ανόδου.

Αξιολογείται ακόμη ως συντελεστής προσωπικής ολοκλήρωσης του ατόμου, ανεξάρτητα από ανάγκες του καταμερισμού της εργασίας. Τάσεις «υπερεκπαίδευσης» που ήδη παρατηρήθηκαν από τον περασμένο αιώνα, χαρακτηρίζουν και τη σύγχρονη ελληνική κοινωνία, και γι' αυτό η κινητικότητα στην εκπαίδευση είναι μεγαλύτερη από την κινητικότητα στο επάγγελμα.

Ο ρόλος της κοινωνικής καταγωγής, παρ' όλη τη μεγάλη κινητικότητα, είναι υπολογίσιμος και έχει θετικές επιπτώσεις στα ανώτερα κοινωνικά στρώματα, ενώ αντίθετα, έχει αρνητικές επιδράσεις στα κατώτερα. Η θετική επίδραση της κοινωνικής καταγωγής εκδηλώνεται με τις περισσότερες ευκαιρίες για καλύτερη εκπαίδευση και επιτυχέστερη επαγγελματική αποκατάσταση των ατόμων που ανήκουν στις ανώτερες κοινωνικά βαθμίδες. Σε διαμετρικά αντίθετες συνθήκες βρίσκονται τα άτομα των κατώτερων στρωμάτων.

Το περιβάλλον επιδρά αρνητικά στην εκπαίδευση και συνακόλουθα στην επαγγελματική τους αποκατάσταση, γιατί η κοινωνική τους καταγωγή γίνεται ως ένα βαθμό, τροχοπέδη για την άσκηση συγκεκριμένων επαγγελματικών ρόλων.

Ο διαταρακτικός αυτός ρόλος της κοινωνικής καταγωγής επηρεάζει και επιβραδύνει τις φυσιολογικές αλλαγές που υπαγορεύουν οι γενικότερες οικονομικοκοινωνικές συνθήκες της χώρας, στο μέτρο φυσικά που παρουσιάζονται αυτές οι τάσεις εκπαιδευτικής και επαγγελματικής «κληρονομικότητας».(14)

(15) Η μεγάλη αστυφιλία, η οποία, ιδιαίτερα μεταπολεμικά, πήρε εκρηκτικές διαστάσεις και η προσπάθεια ανάπτυξης της βιομηχανίας, αιτιολογούν τις μετακινήσεις από την γεωργία στην βιομηχανία. Ο σημερινός βιομηχανικός εργάτης που προέρχεται από αγροτικό περιβάλλον γίνεται κοινωνικός των χαρακτηριστικών στοιχείων της βιομηχανικής κοινωνίας, πράγμα το οποίο έχει γενικότερες επιπτώσεις, όχι μόνο στην αλλαγή επαγγελματικών ρόλων αλλά και στη γενικότερη κοινωνικοποίησή του. Στο ευρύτερο φάσμα των άλλων επαγγελμάτων, οι φιλοδοξίες, οι προσδοκίες και οι επιθυμίες των εργαζομένων - κίνητρα ισχυρά για επαγγελματικές μετακινήσεις - ικανοποιούνται μερικά, γιατί ο εργαζόμενος αναγκαστικά εμπλέκεται στους μηχανισμούς και υπόκειται στους περιορισμούς της αγοράς εργασίας.

Τώρα και μελλοντικά που αναμένονται έντονες κοινωνικές μετεξελίξεις, ειδικά ύστερα από τη στενότερη επικοινωνία με περισσότερο ή λιγότερο διαφορετικές κοινωνίες - ποιες θα είναι οι μελλοντικές τάσεις της κινητικότητας ; Πως οι οικονομικές και κοινωνικές προσαρμογές προς τα ευρωπαϊκά πρότυπα, οι οποίες αναγκαστικά θα σημειωθούν, θα επηρεάσουν και θα επηρεασθούν από τις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές μετακινήσεις των εργαζομένων ; Ποια θα είναι τελικά η επίδραση της κοινωνικής κινητικότητας στην κοινωνική και ταξική διάρθρωση της χώρας μας ;

Τα ερωτήματα αυτά μας φέρνουν αντιμέτωπους με μία πραγματικότητα την ανάγκη να διερευνηθεί το κοινωνικό αυτό φαινόμενο σε βάθος και πλάτος, σφαιρικά, σε διάφορα επίπεδα και από διαφορετικές οπτικές γωνίες : κοινωνική κινητικότητα μέσα και ανάμεσα στις γενιές, σε όλες τις επαγγελματικές κατηγορίες, στο σύνολο της χώρας, επιπτώσεις της κινητικότητας στην κοινωνική διάρθρωση, ψυχολογικές επιδράσεις της κινητικότητας στο μετακινούμενο άτομο, επιδράσεις των συνθηκών της αγοράς εργασίας στις επαγγελματικές ροές. Αυτά, ενδεικτικά, είναι μερικά θέματα για μελέτη και έρευνα.

Στο εφαρμοσμένο και εμπειρικό όμως πεδίο η μελέτη της κινητικότητας στην οποιαδήποτε απόχρωσή της χρειάζεται απαραίτητα μία υποδομή, όπως είναι η κοινωνική διαβάθμιση των επαγγελμάτων, η κοινωνική διαστρωμάτωση του πληθυσμού με πλαίσιο αναφοράς την ελληνική κοινωνία.

Αυτή η υποδομή πρέπει πρώτα απ' όλα να δημιουργηθεί για να ξεκινήσουν έρευνες κινητικότητας. Τότε μόνο θα μπορούσαμε να γνωρίσουμε τη διάρθρωση της ελληνικής κοινωνίας και την προοπτική των κοινωνικών εξελίξεων.⁽¹⁵⁾

⁽¹⁴⁾Κασιμάτη Κούλα : "Τάσεις κινητικότητας εργασίας στην ελληνική βιομηχανία" , Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών , Αθήνα 1980.

⁽¹⁵⁾Χατζόγλου Σ. : "Εσωτερική μετανάστευση και αστικοποιήσεις συντελεσταιί συμμετρίας αστικοποιήσεως" , Αθήνα 1966.

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η κινητικότητα των εργαζομένων η οποία θεωρείται ως ένα σημαντικό μέσον σύζευξης της προσφοράς και ζήτησης στην αγορά εργασίας, επειδή διευκολύνει τις διαρθρωτικές μεταβολές στην οικονομία έχει μελετηθεί σε χώρες, όπως Γαλλία, Ιαπωνία, Ολλανδία, Σουηδία, Μεγάλη Βρετανία και ΗΠΑ.

(16) Οι διαφορές, που υπάρχουν στον βαθμό ευελιξίας μεταξύ των εθνικών αγορών εργασίας, υπαγορεύουν την αναγκαιότητα διεθνών συγκρίσεων της κινητικότητας των εργαζομένων τους. Κατά συνέπεια, η συγκριτική μελέτη της κινητικότητας εργασίας στις διάφορες χώρες οδηγεί στην εξήγηση των υφισταμένων διαφορών στις αντίστοιχες εθνικές αγορές εργασίας, στοιχείο σημαντικό εν όψει των τάσεων εξομάλυνσης των διαφορών που υπάρχουν στις εθνικές οικονομίες, ιδιαίτερα των χωρών-μελών της ΕΟΚ. Παράλληλα, η σύγκριση της κινητικότητας εργασίας των χωρών-μελών της ΕΟΚ προς εκείνη των ΗΠΑ και Ιαπωνίας διευκολύνει την κατανόηση των λόγων στους οποίους οφείλονται οι διαρθρωτικές διαφορές μεταξύ των αγορών εργασίας αυτών των χωρών. Πιο συγκεκριμένα, είναι γνωστό ότι η κινητικότητα εργασίας στις ΗΠΑ είναι αυξημένη σε αντίθεση με εκείνη της Ιαπωνίας, αλλά δεν είναι σαφές, εάν διαφέρει από τα επίπεδα της κινητικότητας εργασίας των χωρών-μελών της ΕΟΚ.

Για τη μελέτη και σύγκριση της κινητικότητας εργασίας μεταξύ των διαφόρων χωρών έχουν αναπτυχθεί πολλά μαθηματικά πρότυπα τα οποία είναι δυνατόν να διακριθούν σε δύο ομάδες. Στην ομάδα των προτύπων «διερεύνησης» και στην ομάδα των προτύπων «του Ανθρώπινου Κεφαλαίου».

Κατά τα πρότυπα της πρώτης ομάδας ισχύει ότι η πιθανότητα που υπάρχει για έναν εργάτη να μεταβάλει το αντικείμενο της απασχόλησής του, είναι το γινόμενο των εξής τριών επί μέρους πιθανοτήτων :

- α) της πιθανότητας ότι ο εργάτης διερευνά την εύρεση άλλης εργασίας ,
- β) της πιθανότητας ότι επιτυγχάνει την προσφορά μιας νέας εργασίας και
- γ) της πιθανότητας να αποδεχθεί τη νέα εργασία.

Η μεταβολή στην εργασία περιλαμβάνει κόστος, όφελος και κινδύνους. Οι εργαζόμενοι, που αποφεύγουν την ανάληψη κινδύνων παραμένουν στην εργασία τους, όταν υπάρχει υψηλή ανεργία. Περαιτέρω, εάν η ανεργία είναι υψηλή ή η ζήτηση είναι περιορισμένη, οι εργαζόμενοι αναζητούν, σε περιορισμένο αριθμό, εργασία και διαπιστώνουν την ύπαρξη μικρού αριθμού προσφερόμενων ευκολιών απασχόλησης, επειδή ανταγωνίζονται τους ανέργους.

Η θεωρία της «αναζήτησης εργασίας» υιοθετεί την υπόθεση της αρνητικής σχέσης μεταξύ ανεργίας και κινητικότητας εργασίας και της θετικής σχέσης μεταξύ ζήτησης εργασίας και κινητικότητας εργασίας. Εάν τα κέρδη από τη μεταβολή της εργασίας είναι σημαντικά, τότε υπάρχει κίνητρο για μετακίνηση, αλλιώς δεν γίνονται μετακινήσεις. Θα πρέπει ως εκ τούτου τα αναπτύγματα των μισθών να είναι σημαντικά για να αυξηθεί η θετική συμπεριφορά της κινητικότητας των εργαζομένων. Κατά τη θεωρία του «Ανθρώπινου Κεφαλαίου» η ανάπτυξη των προτύπων της ομάδας αυτής, υιοθετεί την υπόθεση ότι «όσο ο εργαζόμενος παραμένει στο ίδιο επαγγελματικό αντικείμενο, τόσο το ανθρώπινο κεφάλαιο αυξάνεται» και κατά συνέπεια η επαγγελματική κινητικότητα είναι περισσότερο ζημιόγonos. Δηλαδή, όσο ο εργαζόμενος παραμένει στον ίδιο εργοδότη τόσο οι πιθανότητες μετακίνησής του σε άλλο εργοδότη περιορίζονται.

Σε ότι αφορά το είδος των στοιχείων, που χρησιμοποιούνται κατά την εκτίμηση των διάφορων προτύπων, σημειώνονται τα εξής : Χρησιμοποιούνται τόσο «μικρο-στοιχεία» όσο και «συνολικά μεγέθη», ενώ παράλληλα γίνεται χρήση τόσο διαστρωματικής ανάλυσης όσο και ανάλυση χρονολογικών σειρών : Parsons, Corpolei Jn, Holmlund, Wickens, McGorwick, Burges.

Από την παράλληλη χρήση διαστρωματικής ανάλυσης και ανάλυσης χρονολογικών σειρών, που επεχείρησε και παρουσίασε ο Parsonw, προκύπτουν τα εξής :

Στις μελέτες διαστρωματικής ανάλυσης οι διαρθρωτικές διαφορές μεταξύ βιομηχανικών κλάδων αποδεικνύονται σημαντικές, ενώ στις μελέτες που χρησιμοποιούνται χρονολογικές σειρές, ίσως οι διαρθρωτικές διαφορές μεταξύ οικονομικών κλάδων να αποκαλύπτουν την ύπαρξη χαρακτηριστικών δυναμικών προσαρμογών.

Κατά τον Parsons, η διαστρωματική ανάλυση επικεντρώνεται στους ρυθμούς των παραιτούμενων από τις εργασίες τους, τόσο σε επίπεδο εθνικής οικονομίας όσο και σε επίπεδο κλάδου.

Η διαστρωματική έρευνα των πέντε κλάδων βιομηχανίας του Parsons κατέληξε στα ακόλουθα συμπεράσματα :

- Στη διαμόρφωση της κινητικότητας των εργαζομένων επιδρούν θετικά :

α) ο βραχύς χρόνος παραμονής στην εργασία και

β) το ποσοστό συμμετοχής του γυναικείου πληθυσμού στο εργατικό δυναμικό. Αρνητικά επιδρά το ύψος του μέσου εισοδήματος σε επίπεδο βιομηχανικού κλάδου.

Στην ανάλυση με χρονολογικές σειρές χρησιμοποιούνται στοιχεία παραιτήσεων των εργαζόμενων, οι οποίες απεδείχθη ότι συσχετίζονται με επιχειρηματικές μεταβλητές, όπως η ανεργία και οι κενές θέσεις. Επίσης προκύπτει ότι η αρνητική επίδραση του ρυθμού ανεργίας υπολείπεται της θετικής επίδρασης του ύψους των κενών θέσεων.

Από την ανωτέρω ανάλυση και τις έρευνες των CorPELLI jn, Holmlund, Wickens, McGornikk και Burgess, προκύπτει ότι έχουν χρησιμοποιηθεί για τη μελέτη της κινητικότητας των εργαζομένων οι ακόλουθες μεταβλητές :

1. Μεταβλητές που αναφέρονται στην αγορά εργασίας, όπως η αύξηση της απασχόλησης, ο χρόνος παραμονής του εργαζομένου στην ίδια εργασία, η ανεργία και οι κενές θέσεις εργασίας.
2. Η δομή του εργατικού δυναμικού κατά φύλο, ηλικία, οικογενειακή κατάσταση.
3. Θεσμικές μεταβλητές, όπως η δομή των αποδοχών και το θεσμικό καθεστώς.

Στη βιβλιογραφία, η οποία αναφέρεται στην κινητικότητα των εργαζομένων, προκύπτει ότι οι διεθνείς συγκρίσεις είναι περιορισμένες κυρίως, επειδή δεν υπάρχουν επαρκεί στοιχεία. Οι προσδιοριστικοί παράγοντες των διεθνών διαφορών της κινητικότητας των εργαζομένων είναι σχεδόν αυτοί που παρουσιάζονται και σε εθνικό επίπεδο. Από την εργασία του J.V. Ours στην οποία επιχειρούνται διεθνείς συγκρίσεις της κινητικότητας εργασίας συμπερασματικά προκύπτουν τ' ακόλουθα :

1. Οι συντελεστές των μεταβλητών της αγοράς εργασίας δεν διαφέρουν σημαντικά μεταξύ των χωρών.
2. Υπάρχουν μόνο μικρές διαφορές στην κινητικότητα των εργαζομένων (από εργασία σε εργασία) μεταξύ χωρών όπως η Σουηδία, το Ηνωμ. Βασίλειο και η Γαλλία και διαφορές δομής στον αριθμό των παραιτούμενων από την εργασία τους μεταξύ των χωρών Σουηδίας και ΗΠΑ. Είναι ως εκ τούτου δυνατόν να συναχθεί, κατά τον Ours, ότι δεν υπάρχουν διαφορές στα χαρακτηριστικά της ανεργίας μεταξύ των χωρών Σουηδίας, ΗΠΑ, Γαλλίας και Ηνωμ. Βασιλείου.
3. Η κινητικότητα των εργαζομένων στην Ολλανδία είναι μικρότερη απ' ό,τι στις άλλες χώρες και μεγαλύτερη εκείνης της Ιαπωνίας, της οποίας η μικρή κινητικότητα εργαζομένων αποδίδεται σε θεσμικούς λόγους.
4. Το φαινόμενο, ότι πιθανολογείται η ύπαρξη ελάχιστων διαφορών δομής στην κινητικότητα εργασίας μεταξύ Σουηδίας, Ηνωμ. Βασιλείου, ΗΠΑ και Γαλλίας είναι αξιοσημείωτο, επειδή οι αγορές εργασίας αυτών των χωρών παρουσιάζουν σημαντικές θεσμικές διαφορές.
5. Υπάρχουν επίσης θεσμικές διαφορές μεταξύ των Ευρωπαϊκών κρατών, αλλά, όπως προέκυψε από την ανωτέρω συγκριτική ανάλυση, δεν επιδρούν ουσιαστικά στην κινητικότητα των εργαζομένων. Για τις Ευρωπαϊκές χώρες είναι δυνατόν να υποστηριχθεί ότι η επίδραση της κινητικότητας εργασίας στη συμπεριφορά της αγοράς εργασίας τίθεται «εν αμφιβόλω».

Κατά τον Parsons, η μελέτη της κινητικότητας των εργαζομένων στις πέντε (5) χώρες, η οποία έγινε με τη χρήση διαστρωματικών στοιχείων οδήγησε στα εξής συμπεράσματα :

- Το μέσο εισόδημα σε επίπεδο κλάδου, επιδρά αρνητικά στην κινητικότητα των εργαζομένων, ενώ επιδρούν θετικά τόσο ο αριθμός των εργατών με προϋπηρεσία μικρής χρονικής διάρκειας όσον και οι απασχολούμενες γυναίκες . Η κινητικότητα διαφέρει ανάλογα με το φύλο.

Έτσι οι άνδρες μετακινούνται για οικονομικούς λόγους. Στην Ολλανδία απεδείχθη ότι η ηλικία των απασχολούμενων είναι αρνητικά συνδεδεμένη με την κινητικότητα του εργαζομένου και με το μέγεθος της επιχείρησης.

Στη μελέτη που έγινε για την Σουηδία από τον Holmlund (1984), προκύπτει ότι η κινητικότητα των εργαζομένων κυρίως επηρεάζεται από την ανεργία, τις κενές θέσεις, και τις νέες προσλήψεις, ενώ η ανάλυση έγινε με χρήση χρονολογικών σειρών.

Από τις μελέτες που έγιναν για το Ηνωμένο Βασίλειο προκύπτουν τα εξής :

Διαπιστώθηκε

1. θετική σημαντική συσχέτιση μεταξύ εκούσιων απομακρύνσεων και προσλήψεων,
2. ο ρυθμός απολύσεων δέχεται επιδράσεις από την κατάσταση της ζήτησης στην αγορά εργασίας και από τις υψηλές τιμές του δείκτη, που εκφράζει την σχέση κενών θέσεων και ανεργίας (κενές θέσεις / ανεργία).

Τέλος, από την διαστρωματική ανάλυση προκύπτει ότι οι μεταβλητές, εξειδίκευση και ηλικία, είναι εκείνες που ασκούν την σπουδαιότερη επίδραση κατά την λήψη της απόφασης μεταβολής της εργασίας.

Σχετικά με τα μεγέθη για τα οποία έχουν χρησιμοποιηθεί στοιχεία από τις διάφορες χώρες για την έκφραση της κινητικότητας εργασίας προκύπτουν τ' ακόλουθα :

Χρησιμοποιούνται στοιχεία για τις περιπτώσεις της κινητικότητας από «εργασία σε εργασία», όπως αυτά συγκεντρώνονται από τις έρευνες απασχόλησης που διενεργούνται από αρμόδιες υπηρεσίες των χωρών. Βέβαια τίθενται θέματα ορισμών, τοποθέτησης των ερευνητών και χρόνου διενέργειας της έρευνας, τα οποία δημιουργούν προβλήματα συγκρισιμότητας.

Σχετικά με την παρούσα μελέτη χρησιμοποιήθηκαν τα στοιχεία τα οποία προκύπτουν από την ετήσια έρευνα Εργατικού Δυναμικού. Έτσι έγινε χρήση τόσο της απασχόλησης κατά βαθμό αστικότητας, κατά ηλικία, κατά οικονομικούς κλάδους, κατά θέση στο επάγγελμα και κατά φύλο, όσο και της ανεργίας.

Επίσης χρησιμοποιήθηκαν τα στοιχεία τα οποία αναφέρονται στους απασχολούμενους οι οποίοι επιδιώκουν άλλη εργασία, ως χαρακτηριστικό μέγεθος που εκφράζει την τάση κινητικότητας των εργαζομένων διακλαδικά.

Τέλος χρησιμοποιήθηκαν τα στοιχεία εκείνα των ανέργων οι οποίοι στο παρελθόν είχαν εργασθεί σε κάποιο συγκεκριμένο κλάδο της Οικονομίας.⁽¹⁶⁾

⁽¹⁶⁾Κιουλάφα Κ.Ε. : "Η κινητικότητα των εργαζομένων στην ελληνική αγορά εργασίας , Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Έρευνών , Αθήνα 1992.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

(16) Τα κυριότερα σημεία που αφορούν τα μεθοδολογικά προβλήματα στην μέτρηση της κινητικότητας συνοψίζονται ως εξής :

1. Η συγκρισιμότητα των στοιχείων της κινητικότητας στο χρόνο και στο χώρο με τη στενή μαθηματική και ακριβολογική έννοια δεν μπορεί να επιτευχθεί, γιατί κινητικότητα στις διάφορες διαστάσεις, εκπαίδευση, επάγγελμα κτλ., υποδηλώνει έναν πολύπλοκο μηχανισμό που επηρεάζεται από πλήθος κοινωνικά στοιχεία.
2. Η μέτρηση της κινητικότητας προαπαιτεί ακρίβεια και αντικειμενικότητα των στοιχείων, πράγμα το οποίο δεν είναι εύκολο να πραγματοποιηθεί στα κοινωνικά φαινόμενα, διότι όχι μόνο παράγοντες που μπορούν να σταθμισθούν, αλλά και πολλοί άλλοι που συνυπάρχουν, αλλά δεν μπορούν να απομονωθούν, συνθέτουν αυτό το κοινωνικό φαινόμενο.
3. Τα διάφορα μαθηματικά-στατιστικά μέτρα, έχουν ως στόχο να κατασκευάσουν το καλούπι (μοντέλο) με το οποίο θα μελετήσουν το κοινωνικό φαινόμενο. Αυτή η κατασκευή του μοντέλου στηρίζεται σε υποθέσεις που τείνουν να γίνονται ρεαλιστικές, δηλαδή να εκφράζουν την πρακτική και «πραγματική» κατάσταση του φαινομένου, και επινοεί τεχνικές που επιτρέπουν τη μελέτη της συμπεριφοράς του. Βέβαια, τόσο οι υποθέσεις όσο και οι τεχνικές των μοντέλων της κινητικότητας με μεγαλύτερη ή μικρότερη προσέγγιση τείνουν προς την πραγματικότητα, ποτέ όμως δεν την φθάνουν. Γι' αυτό, το φαινόμενο της κινητικότητας παρουσιάζει πολυπλοκότητα.

Έτσι τα προβλήματα, είτε συνδέονται με τη θεωρία της κινητικότητας στην κοινωνιολογική της έκφραση, είτε αφορούν τις τεχνικές μετρήσεων, περιορίζουν την ακριβή εκτίμηση των διαφόρων τύπων κινητικότητας και μόνο προσεγγίσεις μπορούν μέχρι τώρα να προκύψουν. (16)

(17) Σήμερα με την επιχειρούμενη ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και εν' όψει των τάσεων εξομάλυνσης που υπάρχουν στις εθνικές οικονομίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα διευκολυνθεί, εάν οι εθνικές αγορές εργασίας μέσω της κινητικότητας των εργαζομένων τους, επιτύχουν τη μεγαλύτερη δυνατή μείωση των υφιστάμενων αναντιστοιχιών, αυξάνοντας έτσι την ευελιξία τους και' κατά συνέπεια, τη δυνατότητα προσαρμογής τους σ' ένα ενιαίο ευρωπαϊκό πρότυπο αγοράς εργασίας. (17)

Κατά τη γνώμη μου, η ανεργία στην Ελλάδα ποσοία βρίσκεται σε αρκετά υψηλά ποσοστά, για τους λόγους που προαναφέραμε, θα διευκολυνθεί με το άνοιγμα της αγοράς και την εισροή ξένων κεφαλαίων. Έτσι με την ίδρυση μεγάλων βιομηχανιών και εταιριών, θα καλυφθούν πολλές θέσεις, θα ελαττωθεί η κινητικότητα και θα μειωθεί η ανεργία.

(16) Κασιμάτη Κούλα : "Τάσεις κινητικότητας εργασίας στην ελληνική βιομηχανία", Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών , Αθήνα 1980.

(17) Κιουλάφα Κ.Ε. : "Η κινητικότητα των εργαζομένων στην ελληνική αγορά εργασίας", Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών , Αθήνα 1992.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΙΒΛΙΑ

Ζολώτας Ξεν. : "Η μετανάστευση και οικονομική ανάπτυξη" ,
Εκδόσεις Τραπεζής Ελλάδας , Αθήνα 1966.

Κασιμάτη Κούλα : "Τάσεις κινητικότητας εργασίας στην ελληνική
βιομηχανία", Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών , Αθήνα 1980.

Κιουλάφα Κ.Ε. : "Η κινητικότητα των εργαζομένων στην ελληνική
αγορά εργασίας", Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών,
Αθήνα 1992.

Φράγκου Διονύσιος : "Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός της Ελλάδος" ,
Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών , Αθήνα - Ιούλιος 1966.

Χατζόγλου Σωζ. : "Εσωτερική μετανάστευση και αστικοποιήσεις
συντελεσταιί συμμετρίας αστικοποιήσεως" , Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών
Ερευνών , Αθήνα 1966.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Νικολαΐδου Μ. : "Η εργαζόμενη γυναίκα στην Ελλάδα", Επιθεώρηση
Κοινωνικών Ερευνών , τεύχος 25, Αθήνα 1975.

Φράγκου Διονύσιος : "Η εσωτερική μετανάστευση-το ακατάσχετο κύμα
της αστυφιλίας που ερημώνει την ύπαιθρο και επισωρεύει προβλήματα
στις πόλεις" , περιοδικό Επιθεώρησης Εθνικής Αμύνης , Αθήνα - Ιούλιος
1977.